

Димитър Симеонов / **Dimitar Simeonov**
Петя Кънчева / **Petya Kancheva**

**ДЕТСКАТА СМЪРТНОСТ
В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ (2007– 2017 г.)**

**Infant Mortality Rate in Northern Bulgaria
(2007–2017)**

Abstract: Infant mortality rate is a statistical indicator that is equal to the number of deceased children under one year of age relative to the number of live births for a given period. The most common causes of infant mortality are pneumonia, dehydration due to diarrhea, malnutrition, malaria and various congenital ailments. It is one of the variables that is usually taken into account in standard of living estimates.

Keywords: quality of life, infant mortality, infant mortality rate, standard of living, birth rate, disproportions, Northern Bulgaria, globalization.

„Подобряването на здравето и равният достъп започват от бременността и ранното детство. Здравите деца учат по-добре, здравите работещи са по-производителни, а здравите пенсионери могат да продължат да бъдат полезни за обществото. Остаряването в добро здраве и физическа активност е приоритет за политиката и научните изследвания.“

„Здраве 2020“, СЗО

На понятието „качество на живот“ трудно може да се даде едно определение. То включва различни аспекти от живота на човека – социално-икономическото му състояние, политическата и екологичната среда и др. За високо качество на живот може да се говори, ако всички нужди на съвременното общество бъдат задоволени, например справедливо заплащане на труда, модернизирано и достъпно здравеопазване, добро образование, отговарящо на търсенията на пазара на труда, културно и духовно развитие на обществото и др. Оценката на нивото и качеството на живот възниква въз основа на статистически показатели и интегрирано отчитане на други параметри, които включват различни аспекти от живота на среднестатистическия гражданин на дадена страна.

Оценката на нивото и качеството на живот се характеризира с набор от показатели, свързани с населението в България – намаляване на раждаемост-

та, обезлюдяване на много населени места, ограничен достъп до медицински услуги, ниско заплащане в различните сектори и др.

Населението непрекъснато се увеличава и заедно с това проблемите при изучаването на качеството на живота. Всеки индивид е важен и неговата роля е огромна. Поради това разбирането за „качество на живота“ става все по-обхватно.

Обектът на изследване на настоящата статия е детската смъртност в Северна България през периода 2007–2017 г. Ключови зони на изследване са областите – 14 на брой. Целта е да се проследят умирианията на деца под 1 година и различията в изследвания период чрез използването на картосхеми и данни от Националния статистически институт (НСИ), Националния център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА) и Инфостат.

Един от показателите при оценката на качеството на живот е детската смъртност. Най-честите причини за детската смъртност са дехидратация, пневмония, вродени заболявания и др. Детската смъртност е един от показателите при измерване на качеството на живот на населението. В данните за детската смъртност биват включени полът, възрастта на детето, населеното място, което отговаря документално на адреса по местоживееене на починалото лице. Коефициентът на детска смъртност е много важен при оценката на качеството на живот на населението.

Достигнатото през 2017 г. равнище на детска смъртност от 6,4% е най-ниското в цялата история на демографската статистика на България. По отношение на този показател се наблюдава дълготрайна тенденция за намаляване¹.

Фиг. 1.

Източник: Статистически справочник 2017 г., НСИ, София 2017².

На графиката от фигура 1 е показана общата и детската смъртност за периода 1990–2016 г. Вижда се, че най-висока детска смъртност е имало през 1997 г., когато е пикът на умирианията. След 1997 г. започва трайно намаляване на детската смъртност и през 2016 г. тя е едва 6,5%.

В съвкупността на умираанията се включват регистрираните през отчетната година починали лица. Смъртността в страната се задържа на твърде високо ниво. Коефициентът на смъртност (брой починали лица на 1000 души от средногодишното население) през 2017 г. е 15.5‰. Коефициентът за детска смъртност (брой починали деца на възраст до 1 година на 1000 живородени деца) през 2017 г. е 6.4‰ и е с 0.1‰ по-нисък от този през 2016 г. Достигнатото равнище на детска смъртност през последните няколко години е най-ниското в демографското развитие на страната, но продължава да е по-високо от това в европейските държави³.

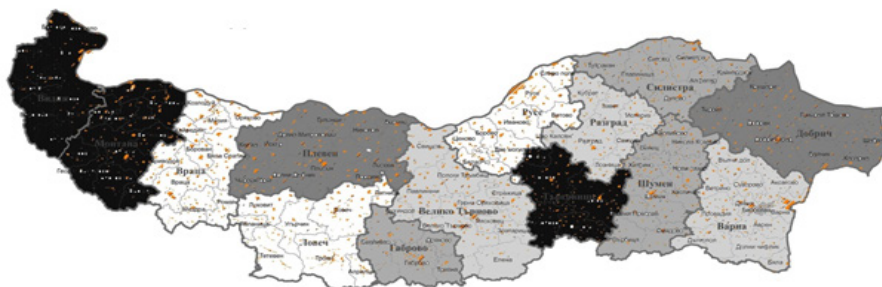
Коефициентът за детска смъртност показва броя на починалите деца на възраст до 1 година на 1000 живородени деца. Изчислява се в промили (‰) като отношение на починалите деца на възраст под 1 година към броя на живородените деца. Детската смъртност се дели на няколко вида:

- Перинатална смъртност – показва броя на мъртвородените деца и тези от живородените, починали през първите 6 дни вкл. от раждането им, на 1000 родени (живородени и мъртвородени).

- Неонатална смъртност – показва броя на починалите деца от 1-вия до 27-ия ден вкл. от раждането им, на 1000 живородени.

- Късна неонатална смъртност – показва отношението между броя на починалите деца от 7-ия до 27-ия ден вкл. от раждането им и броя на живородените деца.

- Постнеонатална смъртност – показва броя на починалите деца след 28-ия ден от раждането до 1 година на 1000 живородени, от които предварително е изваден броят на децата, починали до 27-ия ден вкл. от раждането⁴.

Фиг. 2. Детска смъртност в Северна България, ниво област, за 2007 г. (в ‰)

Данни: Инфостат, Демографска и социална статистика, Смъртност⁵

Фиг. 3. Детска смъртност в Северна България, ниво област, за 2017 г. (в ‰)

Данни: Инфостат, Демографска и социална статистика, Смъртност^б

На картосхемите (фиг. 2 и 3) са показани различията в детската смъртност за 2007–2017 г. на ниво области. Територията е разделена на 5 зони според броя на умираанията в съответните области.

Първата зона обхваща показатели от „**0 – 7,9‰**“. За 2007 г. в тази зона попадат областите Враца (7,9‰), Ловеч (7,3‰) и Русе (5,6‰). За 2017 г. броят на областите в тази зона се увеличава в тук влизат Видин (1,7‰), Ловеч (7,9‰), Велико Търново (6,7‰), Разград (4,5‰), Шумен (7,1‰), Силистра (7,5‰) и Варна (5,7‰). В този показател се наблюдава подобрене, което е положително при правенето на оценката на качеството на живота.

Втората зона обхваща показатели от „**8,0 – 8,9‰**“. За 2007 г. тук попадат областите Велико Търново (8,9‰), Разград (8,4‰) и Варна (8,1‰). За 2017 г. областите вече са Плевен (8,0‰), Габрово (8,3‰) и Търговище (8,5‰). Най-голяма промяна е отчетена в област Търговище, която от последната пета зона с показател 13,5‰ (2007 г.) през 2017 г. се изкачва до втора зона с показател 8,5‰.

Третата зона е с показатели от „**9,0 – 9,9‰**“. За 2007 г. тук влизат областите Габрово (9,4‰) и Шумен (9,6‰). За 2017 г. попадат областите Враца (9,8‰), Монтана (9,8‰), Русе (9,5‰).

В четвъртата зона попадат области с показатели от „**10,0 – 10,9‰**“. За 2007 г. тук попадат Плевен (10,8‰) и Добрич (10,2‰). За 2017 г. липсват области в тази зона, тъй като са преминали в по-горните зони и са подобрили коефициентите си на детска смъртност.

В последния пети показател стойностите са от „**11,0 – 18,0‰**“. За 2007 г. с такъв показател са 3 области – Видин, Монтана и Търговище. За 2017 г. влиза само област Добрич (12,9‰). Същата област е била с 2‰ по-малък коефициент на детска смъртност през 2007 г.

През 2007 г. 3 области в Северна България са с най-висок коефициент на детска смъртност – Видин (14,9%), Монтана (17,6%) и Търговище (13,5%), а най-ниски стойности има в области Враца (7,9%), Ловеч (7,3%) и Русе (5,6%).

Следващите данни, включени в настоящата статия, са за починали деца по пол в областите на Северна България (табл. 1.).

Таблица 1.

УМРЕЛИ ДЕЦА НА ВЪЗРАСТ ДО 1 ГОДИНА ПО СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ, ОБЛАСТИ И ПОЛ (2007 - 2017)						
	2007			2017		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Момчета	Момичета
Общо за страната	690	388	302	408	227	181
Северозападен	87	46	41	49	29	20
Видин	12	6	6	1	1	-
Враца	14	3	11	13	6	7
Ловеч	10	6	4	8	5	3
Монтана	24	17	7	10	7	3
Плевен	27	14	13	17	10	7
Северен централен	64	36	28	47	28	19
Велико Търново	21	14	7	14	6	8
Габрово	10	4	6	6	2	4
Разград	10	6	4	4	3	1
Русе	12	4	8	16	11	5
Силистра	11	8	3	7	6	1
Североизточен	102	66	36	61	31	30
Варна	43	29	14	25	10	15
Добрич	21	14	7	18	11	7
Търговище	18	12	6	8	4	4
Шумен	20	11	9	10	6	4

Данни: Инфостат, Демографска статистика, Смъртност, починали деца на възраст до 1 година по статистически райони, области и пол⁷

От таблицата се вижда, че данните през 2017 г. са оптимистични в сравнение с тези от 2007 г. И през двете ключови години по-голям е броят на починалите момчета. Изключение правят областите Враца, Габрово и Русе, в които през 2007 г. са починали повече момичета. За 2017 г. такива области са Враца, Велико Търново, Габрово и Варна. Това, от една страна, може да се дължи отчасти на факта, че се раждат повече момчета, отколкото момичета.

Данните за изследвания 10-годишен период се подобряват с намаляването на детската смъртност. Много фактори оказват своето влияние върху коефициента на детската смъртност в областите в Северна България: социални, икономически и биологични, демографски (висока обща смъртност, застаряване на населението, намаляване на раждаемостта, обезлюдяване на много населени места), ниски доходи на населението, влошено здравеопазване и здравословно състояние на населението, увеличаване на възрастта на майката при раждане на първо дете и др.

За подобряване на качеството на живот на населението и в частност – за намаляване на детската смъртност, е необходимо да бъдат направени промени и в здравеопазването и в социалната политика на държавата. Освен това влияние оказват и медицинските кадри – акушери, гинеколози, педиатри и др. Положително е увеличаването на този вид специалисти в периода 2007–2017 г. Друго, което е важно и би помогнало за по-добрата работа на тези специалисти, е и осигуряването на апаратура, която да подобри и улесни начина на работа. Такъв пример са кувьозите за недоносените бебета, които са остарели, са опасни за зрението на бебетата, тъй като при тях е възможно дозирането на кислорода, който е необходим, да не е правилно, а оттам следват и увреждания за детето – на очите, белите дробове и др. Оптимизирането на ефективността на здравните ресурси е предизвикателство пред здравната система. Лекарите са много добре обучени и показват високо ниво на професионализъм.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ <<https://www.mediapool.bg/kabinetat-otchete-nai-nisko-nivo-na-detskata-smartnost-v-demografskata-ni-istoriya-news286846.html>> (16.01.2019)

² Статистически справочник 2017, НСИ, София 2017.

³ Пак там.

⁴ Смъртност – умирация, умрели деца на възраст до 1 година, коефициенти на обща и детска смъртност и таблици за смъртност. – <<http://www.nsi.bg/bg/content/3005/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B8/%D1%81%D0%BC%D1%8A%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82>> (25.02.2019).

⁵ Инфостат, Демографска и социална статистика, Смъртност. – <https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=83>

⁶ Инфостат, Демографска и социална статистика, Смъртност. – <https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=83>

⁷ Инфостат, Демографска статистика, Смъртност, Умрели деца на възраст до 1 година по статистически райони, области и пол. – <https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=1037> (21.11.2019).

ИНТЕРНЕТ ИЗТОЧНИЦИ / RESOURCES ON THE INTERNET

Статистически справочник 2017, НСИ, София, 2017 [Statisticheski spravochnik 2017, NSI, Sofia, 2017]. –

<<https://www.mediapool.bg/kabinetat-otchete-nai-nisko-nivo-na-detskata-smartnost-v-demografskata-ni-istoriya-news286846.html>> (16.01.2019).

Смъртност – умирация, умрели деца на възраст до 1 година, коефициенти на обща и детска смъртност и таблици за смъртност [Smartnost – umiraniya, umreli detsa na vazrast do 1 godina, koefitsienti na obshta i detska smartnost i tablitsi za smartnost]. – <<http://www.nsi.bg/bg/content/3005/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B8/%D1%81%D0%BC%D1%8A%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82>> (25.02.2019).

Инфостат, Демографска и социална статистика, Смъртност [Infostat, Demografska i sotsialna statistika, Smartnost]. – <https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=83>

Инфостат, Демографска статистика, Смъртност, Умрели деца на възраст до 1 година по статистически райони, области и пол [Infostat, Demografska statistika, Smartnost, Umreli detsa na vazrast do 1 godina po statisticheski rayoni, oblasti i pol]. – <https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/reports/query.jsf?x_2=1037> (21.11.2019).